

Millioner af kroner blev hældt ud i Røddinge-Askeby Sø

Allerede i 1870'erne lod godsejer Peter Adolph Tutein (1797-1885) på Marienborg Gods foretage en gennemgravning af Røddinge Sø med det formål at sænke vandstanden så meget, at søen forsvandt. Det lykkedes og med i købet røg Askeby Sø. Til gengæld fik godsejeren små hundrede hektar fugtig eng.

Efter nogle årtier lå søen som store mosearealer, hvor der blev gravet tørv, men med et kanallignende vandløb ned i gennem og med afløb via en sluse til havet i vest. Når det satte ind med højvande i farvandet mellem Bogø og Møn, kunne vandet imidler-

tid gå så højt op i kanalen, at der blev sendt bud til Damsholte skole om, at børn fra Tostenæs skulle sendes hjem, hvis de skulle nå at komme tørskoede inden døre, før det blev for slemt.

Hele det afvandede søareal lå kun 25 centimeter over daglig vande, inden man begyndte at afvande Damme Mader i slutningen af 1920'erne og tog Askeby Kanalen i brug ud til fjorden i 1930.

I 1919 havde man – og »man« vil nok sige Marienborg Gods – fået undersøgt med hjælp fra Statens Grundforbedringsvæsen, hvad det ville koste at få afvandet og drænet hele området.

Mere skete der ikke, da arbejdet ville være dyrt, og der var for mange små lodsejere at forene.

Afvanding for enhver pris

Så kom krigen, og den satte skub i tingene.

Det gamle projekt fra Statens Grundforbedringsvæsen i 1919 blev fundet frem, og en ansøgning gik af sted til det nyoprettede Statens Landvindingsudvalg, der var blevet dannet i november 1940 efter vedtagelsen af Landvindingsloven. Sagen fik journalnummer 109 i landvindingsudvalgets arkivsystem, der skulle komme til at omfatte 2300 numre, inden Landvindingsloven i 1970 blev afskaffet.

Allerede 27. marts 1941 afholdt Statens Landvindingsudvalg et møde på Hotel Damme på Møn, hvor man diskuterede sagen med 20 lodsejere, medlemmerne af Grundforbedringsudvalget for Præstø Amtsrådkreds samt en landbrugskonsulent og amtsvandinspektøren.

Det ambitiøse projekt blev fremlagt. Med et system af landkanaler, der skulle afskære et pumpeområde på 300 hektar, ville man sænke vandstanden yderligere en meter, bl.a. fordi man forventede betydelige sammensynkninger af overfladen, når de sumpede enge skulle bringes under plov. Prisoverslaget lød på 135.000 kr.

Allerede under dræningsarbejdet ved Damme i 1935 måtte den bløde jord afstives i kanalerne, hvis ikke brinkerne konstant skulle skride sammen. Foto: Lütchen-Lehn 1996.

Røddinge og Askeby Søer

To sammenhængende, lavvandede søer på 100 hektar ved Damsholte på Møn er afvandet i sidste halvdel af 1800-tallet med passiv sluse.

Statsstøttet millionprojekt i årene 1946-1958, men ikke langtidsholdbart.

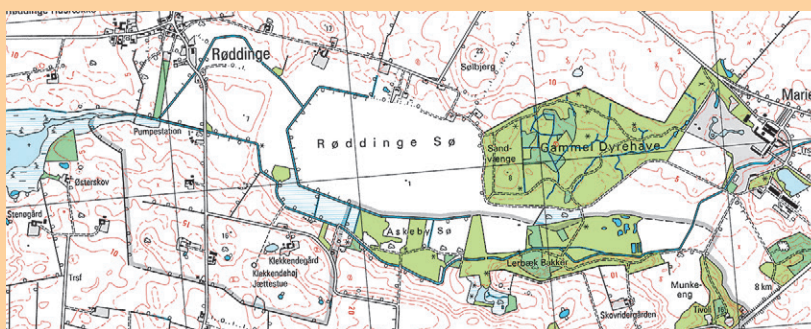
Kommunalt vådområdeprojekt har været på vej siden 2010, men med uvis skæbne.

Mange lodsejere, dog har Marienborg Gods altid været den største.

Kortene er fra 1888 og 1995.

Vordingborg Kommune.

Koordinater: 6092797, 703472.

I sommeren 1940 cyklede kulturgeografen Einar Storgaard rundt til inddæmningerne på Fyn og Øerne, og han fotograferede også den udtørrede Røddinge Sø. Bemærk møllen i baggrunden.

(3 mio. kr. i 2013-værdi). Heraf forventede man, at Landbrugsministeriet ville betale de to tredjedele.

Formanden for lodsejerne »anbefalede på det bedste sagen og spurgte om, hvornår arbejdet kan begynde«. Landbokonsulenten svarede, at det kunne ske efter tørvesæsonen, når der var ledig arbejdskraft igen. Landvindingsloven, som de mange millioner skulle hentes fra, var en beskæftigelseslov som forudsatte en vis arbejdsløshed.

Man blev enige om, at der skulle udarbejdes et detailprojekt, og man forventede, at de to sogneråd ville være med til at garantere betalingen.

Prisen tredobles

Så gik der mere end to år før det næste møde i september 1943. Det havde karakter af en besigtigelse, hvor to medlemmer af landvindingsudvalget gennemvandrede det stærkt vandlidende område. Man begav sig »langs midterkanalen ud i selve søområdet. Der var kun farbart på en vold langs selve kanalen. Arealet er bevokset med rør og fremme mod midten tillige afspredt krat. Mellem rørene stod vand«.

Der forelå et detailprojekt, og nu så sagen noget anderledes ud. Pumpeområdet var skåret ned til 170 hektar, mens overslagsprisen var mere end tredoblet til 480.000 kr. (10,3 mio. kr. i 2013-værdi).

Den tyggede udvalget på et halvt års tid, men i april 1945 sagde man ja og indstillede det dyre projekt til statsstøtte. Der var bare lige den hage ved beslutningen, at projektet nu blev overdraget til Arbejdsministeriet som »beredskabsprojekt«, der først kunne sættes i gang, når ledigheden begyndte at vokse efter krigens ophør.

Det gjorde den bare ikke.

Ganske vist lod man afholde licitation over en del af jordarbejdet i 1946, men det betød ikke, at arbejdet gik i gang. Først i forsommeren 1950 var der en tilpas høj arbejdsløshed efter Arbejdsministeriets vurdering, hvorefter man gav starttilladelse.

Året efter kom den første chokmelding: budgettet var sprængt. Overslagssummen måtte forhøjes fra de 480.000 kr. til 600.000 kr.

Og derved blev det ikke. Arbejdet

Godsejer Peter Adolph Tutein på Marienborg havde søudsigt til engang midt i 1800-tallet, hvor han besluttede at tømme Røddinge Sø. Gennemføres det kommunale vådområdeprojekt som planlagt, vil søudsigten genopstå i 2015. Maleri af C.F. Aagaard (1833-1895).

haltede af sted i takt med Arbejdsministeriets stop-gå politik, og i 1954 måtte man atter indstille, at overslagssummen blev forhøjet nu til 702.000 kr.

I 1955 erklærede Statens Landvindingsudvalg arbejdet for afsluttet, men der var problemer med hovedkanalen. Entreprenøren havde været »over denne strækning med gravemaskine seks gange, men bund og sider hver gang er skudt sammen«. Man vurderede, at det ville have lange udsigter med at få gravet kanalen ned til fuld dybde. Udgifterne var nu nået op på 825.000 kr.

For at få ansvaret overdraget til lodsejerne, gik Statens Landvindingsudvalg ind på en noget usædvanlig aftale. Man sagde ja til at yde tilskud til oprensning og vedligeholdelse af den besværlige hovedkanal i fem år.

Regnskabet kunne afsluttes i september 1958. Den samlede udgift havde været 860.570 kr. (11,5 mio. kr. i 2013-værdi). Heraf betalte Arbejdsministeriet som et særligt tilskud 82.415 kr. (1,1 mio. kr. i 2013-værdi), Landbrugsministeriet 518.769 kr. (6,9 mio. kr. i 2013-værdi) og lodsejerne 259.384 kr. (3,5 mio. kr. i 2013-værdi).

Usikkerhed om ny sø

Det kostbare arbejde viste sig ikke at være pengene værd. Efter nogle år var der atter problemer med vand i Røddinge-Askeby Sø.

Siden 2008 har Vordingborg Kommune haft kik på de to udtørrede søer som velegnede til et såkaldt vådområdeprojekt, der skal dæmme op for landbrugets forurening med gødningsstoffer. Der er gennemført tekni-

Vest for Røddinge står der en lille pumpestation, som trækker vandet ud af afvandingskanalen fra Røddinge-Askeby Sø. Den pumper vandet op i et bassin, der er beskyttet mod havet af et dige med en højvandssluse.

ske undersøgelser og udarbejdet projektforslag, der kan genskabe søerne uden at genere omgivelserne.

Forundersøgelsen, som blev afleveret i oktober 2011 af konsulentfirmaet Rambøll, havde som målsætning at foreslå et projekt, der kunne opfylde Vandrammedirektivets krav om at tilbageholde næringsstoffer fra vandmiljøet og genskabe det hydrologiske samspil mellem Præstegårdsgrøften og Askeby Landkanal samt den tidligere afvandede Røddinge Sø og endelig at forøge naturværdierne og den landskabelige værdi i projektområdet.

I februar 2014 kunne Sydsjællands Tidende berette, at nu var det tæt på en afgørelse. Kommunen var klar med et projekt, der i store træk handlede om at stoppe pumpen og ellers lade naturen gå sin gang. Et par diger skulle opføres og et par mindre pumper installeret for at imødegå risikoen for uønskede oversvømmelser. Hele herligheden forventedes at ville koste 12-13 mio. kr. ifølge kommunens biolog, der havde en køreplan klar for anlægsarbejderne i juni-oktober 2015.

Men misteltenen var tilsyneladende ikke taget i ed. Til Sydsjællands Tiden-

de sagde gårdejer Carsten Nielsen, der sammen med fire andre landmænd udgør en følgegruppe til projektet:

»Der er en lang række ting, der først skal afklares, inden kommunen får råderet over vores jord. Projektet så dagens lys i 2010, hvor vi allerede på det tidspunkt pegede på problemerne. De eksisterer fortsat og skal løses, inden kommunen kan indlede anlægsarbejdet«.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 9. september 2004 og 7. juli 2008 (foto).

Gravesen, Palle: Oversigt over botaniske lokaliteter 3. Lolland, Falster, Møn og Bornholm. Fredningsstyrelsen 1982.

»Grøn vækst kan give Møn en helt ny sø«. 19. februar 2014. Sydsjællands Tidende, 89. årg.

Lütchen-Lehn, Kirsten (red.): Fanefjord – et sogn på Møn. Fanefjord sogns grundejer- og beboerforening 1996.

Rambøll: Teknisk forundersøgelse af vådområdeprojekt Dyndshave Enge, Røddinge og Askeby Sø. Vordingborg Kommune, oktober 2011.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 109. Rigsarkivet.

Ved afvandingen af Røddinge-Askeby Sø gik en af Møns vigtigste botaniske lokaliteter tabt. Det vurderede botanikeren Palle Gravesen i 1982. Hvis Vordingborg Kommune kan komme overens med områdets lodsejere om jord til et vådområdeprojekt, er der en chance for at fortidens flora kan genopstå.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Røddinge Sø og Askeby Sø, så brug dette link: www.dofbasen.dk.

Herunder ses en oversigt over de 57 fuglearter, som er registreret fra **Røddinge Sø og Askeby Sø**, pr. 20. februar 2014. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Fiskehejre	(3/5)	Hvepsevåge	(2/73)	Krumnæbbet Ryle	(2/8)	Landsvale	(2/40)
Hvid Stork	(1/5)	Rød Glente	(1/1)	Brushane	(8/37)	Bysvale	(1/5)
Hellig Ibis	(18/18)	Rørhøg	(7/7)	Dobbeltbekkasin	(4/9)	Engpiber	(1/1)
Sangsvane	(2/55)	Spurvehøg	(3/9)	Storspove	(1/1)	Gul Vipstjert	(1/1)
Sædgås	(4/312)	Musvåge	(8/9)	Sortklire	(3/8)	Stenpikker	(3/5)
Blisgås	(4/179)	Fiskeørn	(1/1)	Rødben	(3/5)	Allike	(2/14)
Grågås	(8/1099)	Tårnfalk	(7/10)	Hvidklire	(9/29)	Råge	(1/100)
Canadagås	(2/28)	Vandrefalk	(2/2)	Tinksmed	(1/1)	Sortkrage	(2/2)
Bramgås	(3/370)	Vagtel	(1/1)	Almindelig Kjøve	(1/5)	Gråkrage	(4/31)
Gravand	(3/6)	Grønbenet Rørhøne	(2/2)	Hættemåge	(1/400)	Ravn	(2/2)
Pibeand	(6/60)	Blishøne	(1/2)	Stormmåge	(2/3750)	Stær	(6/1145)
Krikand	(8/809)	Vibe	(5/234)	Sortterne	(3/16)	Grønirisk	(1/120)
Gråand	(10/898)	Islandsk Ryle	(1/10)	Ringdue	(1/5)	Stillits	(2/60)
Spidsand	(2/33)	Dværgryle	(1/1)	Digesvale	(3/864)	Grønsisken	(2/27)
Skeand	(2/6)						

Plantelivet i Røddinge Sø og Askeby Sø m.m.

TBU 38/14: Røddingesø, Askeby Sø, Lerbæk Bakker, Dyndshave Eng og Munkeeng

Røddingesø (og Askeby Sø) udgjorde endnu i 1929 et meget værdifuldt, vidtstrakt ekstremrigkærsområde med våde enge og rørsumpe, i hvis flora der indgik hvas avneknippe, tagrør, tykakset, trindstænglet, top-, langakset, kær-, blågrøn, toradet og krognæbstar, hybriden top- x langakset star, engrørhvene, æg-bladet fligfæbe, plettet, kødfarvet og majgøgeurt, gul frøstjerne, slangetunge, butblomstret siv, krybende pil, engtroldurt,

kærmangeløv, vandbrunrod, gifttyde, alm. blærerod, sump-hullæbe, de meget sjældne orkidéer mygblomst og pukkellæbe, fåblomstret, rødbrun, blågrøn og fladtrykt kogleaks, brudelys, bredbladet kæruld og bladmosset *Splachnum ampullaceum* (på kogødning).

Foruden rigkær indgik også fattigkærspartier med arter som rundbladet soldug og stjernestar.

Afvandingen er indledt før 1929 og er nu så effektiv, at det meste af Røddingesø er opdyrket eller omdannet til tørre, botanisk uinteressante kulturrenge.

Askeby Sø består for tiden af en mosaik af aske-elle og pilekrat og relativt tørre, kreaturgræssede enge. Endnu i 1960'erne voksede her kærfnokurt, smalbladet og bredbladet kæruld, tvebo star, gifttyde, festgræs, spæd pindsvineknop, alm. mælkeurt og tykbladet fladstjerne, men disse arter er nu sandsynligvis forsvundet eller er ved at forsvinde. Området mellem Askeby Sø, Lerbæk Bakker og Gl. Dyrehave er opdyrket.

Lerbæk Bakker rummer bla. bøgeskov, men nærmere botaniske oplysninger foreligger ikke.

Både Dyndshave Eng og Munkeeng er opdyrket. I den vestlige del af Dyndshave Eng (ved nordøsthjørnet af Lerbæk Bakker) ligger et tørvegravsterræn med rørsumpe, pilekrat og elle-askebevoksninger. Dette område er muligvis af botanisk interesse, men nærmere oplysninger foreligger desværre ikke.

Ved afvandingen af Røddingesø-Askeby Sø-området er en af Møns vigtigste botaniske lokaliteter gået tabt.

Kilder: Gravesen 1982.